

Monumentnummer*: 531731

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* 28 november 2014
Kadaster deel/nr 82974/136

*Woonplaats** *Gemeente** *Provincie**
Culemborg Culemborg Gelderland

Locatiennaam *Locatieomschrijving*
Culemborg Betonnen werken Coupure Diefdijk-A2

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Culemborg	L			374
Culemborg	L			373

Omschrijving**

Cluster 63.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

KANONKAZEMAT DIEFDIJK-ZUID als onderdeel van lineaire en accesverdediging met loopgravenstelsels, groepsschuilplaatsen en dergelijke. Vanwege de kort voor de Tweede Wereldoorlog ontworpen Rijksweg 2 (nu A2), die de Diefdijk kruist bij Zijderveld, is bij dit acces een concentratie van betonnen verdedigingswerken gerealiseerd, waaronder een kanonkazemat. Behalve de verdediging van het acces speelde ook de aan het begin van de 20ste eeuw ingezette deconcentratie van de verdediging een rol bij de bouw van verspreide kazematten. Deconcentratie van de verdediging was onder meer een antwoord op de komst van het getrokken geschut (met puntvormige projectielen), de brisantgranaat (met hoogexplosieve springlading) en op het verschijnen van mobiel en verdragend geschut. In de laatste decennia van de 19de eeuw werden forten zo gemakkelijke en kwetsbare doelwitten die grote risico's opleverden door de erin geconcentreerde functies. Vanaf het einde van de 19de eeuw werd daarom een deconcentratie van functies uitgevoerd, onder meer in de vorm van de aanleg van tussenbatterijen, al dan niet voorzien van batterijschuilplaatsen. Verder legde men (in lineair

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verband) tussen de forten (semi)permanente en tijdelijke werken aan, zoals kilometers lange 'gedekte wegen' en vaak ook tientallen aarden en betonnen werken. Hieronder waren lange aarden wallen, in mobilisatietijd aan te leggen (aarden, houten en betonnen) loopgraven, manschappen- en geschutsostellingen, kazematten, manschappenschuilplaatsen en versperringen, e.d. Ook de opkomst van veel snellere aanvals- en vervoersmiddelen - zowel over land als door de lucht - waardoor verrassingsaanvallen mogelijk werden, speelde hierbij een rol, vooral in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. Deconcentratie van de verdediging was een verschijnsel dat zich op veel plaatsen voordeed, maar vooral in het vlakke en 'overzichtelijke' Nederland. Zo zijn in de jaren '30 omstreeks 40 zogenoemde VIS 77-kazematten gebouwd (naar: Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77, uit 1928). Deze kazematten kwamen meestal tot stand vanwege wijzigingen in de verkeersinfrastructuur, die verzwakking van een verdedigingslinie betekenden. De kosten werden daarom gewoonlijk gedragen door de veroorzaker van de verzwakking en niet door het Ministerie van Oorlog. In een aantal gevallen binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie kwamen per locatie drie stuks van deze VIS 77-kazematten tot stand, maar bij de aanleg van Rijksweg 2 werd volstaan met twee exemplaren: een mitrailleerkazemat en een kanonkazemat, beide ten noorden van de Rijksweg. Ze werden gebouwd in 1935 en werden respectievelijk Diefdijk-Noord en Diefdijk-Zuid genoemd. In dit jaar werd ook het kanon voor de kazemat Diefdijk-Zuid geplaatst; het was afkomstig van Fort Hoofddorp (Stelling van Amsterdam). Met dit kanon kon frontaal vuur worden gegeven op Rijksweg 2. De kanonkazemat Diefdijk-Zuid is in 2006 gerestaureerd. Bij de restauratie is de kanonkazemat onder meer weer van camouflagemateriaal en -kleuren voorzien, terwijl ook de aarden dekking is hersteld.

Omschrijving

KANONKAZEMAT DIEFDIJK-ZUID, langs de noordzijde van de A2 bij Zijderveld, dicht tegen het oostelijk talud van de Diefdijk en grotendeels gedekt door een (gerestaureerd) hiertoe opgeworpen aardwerk. Alleen delen van de frontzijde en de keelzijde zijn zichtbaar. De gewapend betonnen kazemat is ongeveer vier meter hoog en is voorzien van een circa anderhalve meter dik, gewapend betonnen dak dat aan de keelzijde kwartrond afloopt naar de achtergevel (noordwest). Rechts in deze gevel is een rechthoekige toegangsopening. Rechts hiervan een - als dekking voor de toegang - vooruitstekende, zware betonnen muur, die eveneens kwartrond afloopt - en die in het verlengde ligt van het vanwege het aardwerk niet zichtbare deel van de zuidelijke gevel. Boven de toegang in reliëf: omkaderd '1935'. Aan de frontzijde een recht opgaande gewapend betonnen gevel, die deels schuilgaat achter oplopende taluds van aarden dekking. In deze gevel een circa 1 x 1,5 m metend, door spoorrails vertand, rechthoekig schietgat. Op het dak een voorziening voor periscoop. Interieur omvat onder meer een kanonkamer met resten van de opstelplaats van het kanon en een verblijfsruimte.

Waardering

De KANONKAZEMAT DIEFDIJK-ZUID langs de noordzijde van de A2 bij Zijderveld is van algemeen belang vanwege

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit 1935, namelijk een voorbeeld is van een gewapend betonnen kazemat.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de onderlinge functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en met het acces van de nieuw aangelegde Rijksweg 2.

* Het onderdeel is zeer representatief (karakteristiek) omdat het duidelijk herkenbaar als onderdeel van een gedeconcentreerde verdedigingslijn en als verdediging van een nieuw acces is toegevoegd aan het bestaande fortificatiesysteem en ook duidelijk als zodanig herkenbaar in het veld bewaard is gebleven.

* Het onderdeel is gaaf bewaard en gerestaureerd en laat zich als gebouwd onderdeel nog goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Kazemat (B)

Functie